

Fra Restgruppe til Ressource

Uddybende projektbeskrivelse

Fra Restgruppe til Ressource – en værdifuld gave til arbejdsmarkedet. Et modelprojekt for sent udviklede unge.

Projektet anbefales af:

- Pressalit, v. Dan Boyter
- UU Center Viborg v. Steen Würts
- Landsforeningen Ligeværd v. Peter Gulstad
- Formidlingscenteret i Viborg, v. Jørgen Aaboe
- Boligselskabet Sct. Jørgen i Viborg v. Hans Erik Lund
- Handicapidrættens Videnscenter i Roskilde v. Kristian Jensen

Skriftlige anbefalinger fremsendes gerne.

4. Forslagets formål

Alt for mange unge gennemfører aldrig eller dropper ud af en ungdomsuddannelse. Tallet er mellem 15-20 %. Stort set alle sent udviklede tilhører denne gruppe. Det betyder, at de sent udvikledes andel af restgruppen udgør ca. 25 %.

Folketinget og arbejdsmarkedet ”skriger” efter flere medarbejdere. Man inviterer østeuropæere og andre europæiske arbejdsløshedsramte til Danmark, men vi har en stor restgruppe; bogligt svage, sent udviklede, autister m.fl., som hvis de blev uddannet/opkvalificeret kunne yde et kraftigt supplement til den manglende arbejdsstyrke. Uddannelse understøtter de unges selvværd og mulighed for selvforsørgelse, hvilket er en positiv spiral, der frigør ressourcer og arbejdsglæde, som i sidste ende giver et godt bidrag til arbejdsstyrken og samfundsøkonomien.

Projektets formål er derfor at videreudvikle vores uddannelseskoncept med uddannelsestilbud, der helt er målrettet erhvervslivet samt job- og boliggaranti for de unge – og man kunne sige: Med garanti for et godt hverdagsliv for de unge.

Vores erfaringer fra mere end 10 års arbejde på Havredal gl. Skole, samt erfaringer bl.a. fra Landsforeningen Ligeværd og DHI-netværket har dokumenteret, at sent udviklede i uddannelsesforløbet og overgangen fra uddannelse til job og egen bolig har brug for en ekstraordinær indsats. Selv om Havredal gl. Skole opfylder kravene til at udbyde en anerkendt ungdomsuddannelse i henhold til den nye Lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, L196 - så oplever vi stadig behovet for forbedret / forfinet indsigt i at afdække målgruppens evner og sociale kompetencer, skræddersy uddannelsestilbud samt udvikling af dialoger med mulige arbejdspladser. Forslaget skal derfor som modelprojekt udvikle og målrette intentionerne i Ungdomsuddannelsesloven samtidig med at den sociale indsats skal udbygges og dialog med arbejdsmarkedet styrkes.

Problemerne er:

- Vi har unge som ikke får udnyttet deres kompetencer og potentialer, fordi vi mangler de uddannelsesretninger, som kan give de unge de spidskompetencer, som vil give dem et afgørende arbejdsmæssigt selvværd samt vil kunne skabe jobs til de unge.
- De unges sociale kompetencer (bl.a. samarbejde, kommunikation, mødedisciplin samt empati) er vigtige værktøjer for at kunne trives og accepteres på en arbejdsplads. De unge har brug for at få kvalificeret deres sociale kompetencer.

Fra Restgruppe til Ressource

- Der er ikke kvalificerede uddannelses- og praktikpladser nok til målgruppen.
- Vi oplever, at overgangen til job og egen bolig er meget – meget problematisk, da det offentlige systems tilbud som oftest ikke er fleksible nok og helt ude af ”trit” med den alvorlige situation og verden, som den unge skal til at indtage. De unge har måske akut brug for kontakt med en voksen på tidspunkter, hvor en offentlig ansat har fri og sin telefon lukket. Først og fremmest kræves der et indgående kendskab til den unge, og vedkommendes særlige evner og reaktionsmønster. Problemerne opstår mest efter fyraften, og helt sikkert efter en dag, hvor nogle misforståelser på en hektisk arbejdsdag har sneget sig ind. Vi har desværre flere eksempler på, at de unges forløb ”knækker”, såfremt de ikke støttes intensivt af personer som kender dem, og vi kan føle, at vores 3 årige indsats er spildt.
- Virksomhederne er ikke opmærksomme på sent udviklede unge som en værdifuld arbejdskraft.

Projektet vil medføre for målgruppen, at flere unge får en uddannelse og kommer i beskæftigelse indenfor arbejdsområder, som har deres interesse og som virksomhederne efterspørger.

De unge vil blive fastholdt i uddannelse, beskæftigelse og egen bolig, og få et godt hverdagsliv.

Projektet vil være model for:

1. Hvorledes unge med særlige behov får en uddannelse og kommer i fast beskæftigelse.
2. Hvorledes unge med særlige behov får hverdagslivet til at fungere.
3. Hvorledes man via dialog med arbejdsgivere får skruet den rette medarbejderkompetence sammen.
4. Hvordan virksomhederne udtænker og etablerer nye vedvarende arbejdspladser.

Vi vil medvirke til at give mange flere ”uddannelige” unge chancen for at udnytte deres evner og afdække deres skjulte potentialer til at opnå en ungdomsuddannelse, der kan give dem mulighed for at indgå aktivt som en arbejdsmarkedsressource samt opnå et selvforsørgende liv og herved samtidig at reducere den restgruppe, som folketinget tilstræber en kraftig reduktion af.

5. Forslagets målgruppe

På landsplan er der mindst 90.000 sent udviklede mellem 18 og 50 år. Meget få af dem har en uddannelse, langt størsteparten er på førtidspension - mange allerede fra 20 års alderen. Løst anslået vil 75.000 af disse sent udviklede kunne tage en uddannelse og være beskæftiget, hvis bare uddannelsen og beskæftigelsen kunne tilrettelægges anderledes og tage udgangspunkt i en individuel og fleksibel fremgangsmåde

I herværende projektforslag deltager 8 unge pr. år, dvs. i alt 32 unge i en 4 årig periode.

6. Forslagets langsigtede mål

Ved projektperiodens afslutning er der sket følgende:

- Der er udviklet og udbudt 3 nye overbygningsuddannelser på Havredal gl. Skole, så endnu flere unge kan forlade restgruppen og blive ressourcer.
- 6-8 unge påbegynder en af de nye uddannelser hvert år.
- 32 unge er i uddannelse eller beskæftigelse ved projektets slutning.
- De unge, der er i beskæftigelse har styr på boforhold og fritiden samt har opnået forbedrede personlige og sociale livskompetencer.
- Virksomhederne er velinformeret om ansættelse og fastholdelse af sent udviklede unge.
- Virksomhederne har genereret adskillige nye jobtyper.

- Vi har på forskningsniveau og som model for, hvordan unge med særlige behov fast integreres på arbejdsmarkedet, dokumenteret vejen fra Restgruppe til Ressource – bl.a. med udgangspunkt i teori om mesterlære og anerkendelse.
- Vi har formidlet resultater og erfaringer bredt indenfor uddannelsessystemet og det rummelige arbejdsmarked.

De langsigtede mål er følgende:

- Der er sket ændring i de unges livssituation, således at de unge er i fast beskæftigelse og er velfungerende i hverdagen. Nogle unge vil kræve livslang støtte, og andre vil kunne minimere støtten efterhånden som de bliver trygge i hverdagen.
- Den samfundsøkonomiske byrde til en restgruppe er væsentlig mindsket.
- Modellen har fungeret som mainstream indenfor uddannelsesområdet for personer med læringsvanskeligheder og indenfor det rummelige arbejdsmarked.

7. Hvordan nås resultaterne?

De tre overbygningssuddannelse på Havredal gl. Skoles Grøn Pedelmedhjælperuddannelsen skal være: IT vicevært, Køkken/kantine og Væksthus/blomster. Samtidig skal der ydes en ekstraordinær social indsats i udslusningsfasen.

IT vicevært

Arbejdsmarkedet efterspørger og prioriterer medarbejdere, der magter EDB og IT. Havredal gl. Skole har gennem flere års IT-lærings-udviklingsarbejde fundamentet til at kunne udvikle en ny IT- vicevært uddannelse for sent udviklede unge. Vi oplever at de unge kan og vil IT, og det ønsker vi at udnytte uddannelsesmæssigt og beskæftigelsesmæssigt. Vi forventer, at de unge vil kunne få arbejde for boligselskaber, hvor de hjælper beboerne med IT-mæssige spørgsmål, Frivillighedshuse, hvor de ligeledes kan ”hyres” til at servicere svage medborgere, Internet-caféer, virksomheder, landbrug, indenfor service og turisme osv. De unge vil kunne varetage medhjælperfunktioner som IT vicevært, hvor de vil kunne få beskæftigelse som en solid ”gammeldags” vicevært kombineret med IT færdigheder, der kan hjælpe med at løse mindre IT problemer, så som installation af nye programmer og netværksproblemer.

Køkken/kantine

Mindre virksomheder kan få gavn af at ansætte en praktisk vicevært, der også har lyst og uddannelse til at varetage firmaets kantineopgaver. Vores elever vil få kompetencer vedr. frokostretter, madlavning, bagning, borddækning, servicering osv.

Væksthus/blomster

Muligheder for praktiske viceværter, der har kendskab til blomster og prydblomster, vil øge mulighederne for beskæftigelse indenfor park- og kirkegårdsarbejde.

Den sociale indsats

Der skal tilknyttes støttepersoner, som kender de unge, og som kan være deres personlige vejledere, når de skal integreres på arbejdsmarkedet og i egen bolig. Støttepersonerne skal først og fremmest lytte til, hvad de unge har brug for hjælp til. Støttepersonen skal analysere og reflektere over vanskelige situationer sammen med den unge, så han/hun selv kan finde en måde at komme videre på. Den unge skal selv tage ansvaret for at nå sine mål.

Det er vigtigt, at der hos virksomhederne bliver etableret velfungerende sociale læringsrum – inkluderende miljøer, hvor de unge føler sig trygge og motiverede. Havredal gl. Skole vil være i dialog med og yde inspiration til virksomhederne omkring dette.

Dokumentation

Dokumentation for at aktiviteterne er velegnede til at nå resultaterne findes i Landsforeningen Ligeværds projekt: Jobdetektiven, der bl.a. har udviklet en manual til arbejdsgivere om ansættelse og fastholdelse af unge med særlige behov. Projekt Jobdetektiven var støttet af Arbejdsmarkedsstyrelsen og blev afsluttet i 2006.

Samtidig har vi vores egne erfaringer. Havredal gl. Skole har i 10 års virke vist, at sent udviklede, der på forhånd er opgivet af skole- og uddannelsessystem, og ofte dømt til førtidspension, kan uddannes og få en ungdomsuddannelse baseret på den unges egne evner og vilje, samt ligeledes efterfølgende komme i varig beskæftigelse. Vi har udviklet en anderledes ungdomsuddannelse for sent udviklede, der helt og udelukkende baserer sig på den unges præmisser samt en kraftig afvejning af efterfølgende beskæftigelsesmuligheder. Der er indbygget efterfølgende jobgaranti.

Vi startede med 4 unge sent udviklede i 1997, efterfølgende har vi løbende udvidet antallet, så vi pt. har 25 unge under uddannelse. I de forløbne år er ca. 25 blevet udsat, og heraf er 95 % i beskæftigelse, de 90 % arbejder stadig i samme job.

Vi har oprettet Grøn Pedelservice, der er en servicevirksomhed, som fungerer på det ordinære arbejdsmarked og udfører alt fra pedelopgaver til anlægsopgaver. Grøn Pedelservice fungerer som udslningsvirksomhed fra Havredal gl. Skole, hvor de unge lærer at arbejde i en ordinær virksomhed. Hovedparten af de unge i job har fortsat kontakt med os og deltager fortløbende i det delvist internetbaseret efteruddannelses – og vejledningsprojekt.

Alle job er indenfor det rummelige arbejdsmarked – primært som flexjob.

Projektaktiviteter

Projektet er 4 årigt og vil indeholde følgende:

- Udvikling af undervisningsplaner, der bl.a. indeholder eksterne AMU-kurser og lign. samt detaljerede planer om integration på arbejdsmarkedet og til egen bolig.
- Ansættelse af medarbejdere: Undervisere, støttepersoner (fritid, bolig og job) og virksomhedskontakt-medarbejder.
- Værksteder og træningsfaciliteter på Havredal gl. Skole tilpasses og afstemmes.
- Unge indskrives til og gennemfører uddannelserne – dvs. der sker udvikling af faglige, personlige og ikke mindst sociale kompetencer.
- Relevante virksomheder kontaktes, en jobkreeringsdialog påbegyndes og der samarbejdes omkring at udvikle trygge sociale læringsmiljøer på arbejdspladserne.
- Unge kommer i beskæftigelse.
- Unge kommer i egen bolig.
- Projektforløbet dokumenteres og evalueres.
- Resultater og erfaringer formidles bredt indenfor uddannelsessystemet og det rummelige arbejdsmarked.

8. Dokumentation, løbende opfølgning og evaluering

- Der er udviklet og udbudt 3 nye overbygningsuddannelser på Havredal gl. Skole, så endnu flere unge kan forlade restgruppen og blive ressourcer. Dokumenteres gennem de udviklede undervisningsplaner.
- 8 unge påbegynder en af de nye uddannelser hvert år.

- Opgøres statistisk.
- Op til 32 unge er i uddannelse eller beskæftigelse ved projektets slutning.
Opgøres statistisk.
- De unge, der er i beskæftigelse har styr på boforhold og fritiden samt har opnået forbedrede personlige og sociale livskompetencer.
Dokumenteres ved kvalitative data – se punktet vedrørende dokumentation.
- Virksomhederne er engagerede i at ansætte og fastholde sent udviklede unge i netop de jobs som virksomhederne har brug for.
Dokumenteres ved evalueringsskemaer til virksomhederne.
- Vi har som modelprojekt dokumenteret vejen fra Restgruppe til Ressource – bl.a. med udgangspunkt i teori om mesterlære og en anerkendende tilgang. Havredal gl. Skole anvender et kvalitets- og dokumentationssystem, hvor vi systematisk evaluerer de unges udvikling gennem en række måleområder og et evalueringsskalasystem, som giver os viden om, hvilke undervisningsmæssige og pædagogiske indsatser, der skal til, for at kvalificere unge til at gennemføre en uddannelse, og efterfølgende komme i beskæftigelse samt have styr på boforhold og fritidsliv, samt hvordan de unge opnår forbedrede sociale og personlige livskompetencer. Disse kvantitative data kobles til indsamlede kvalitative data fra praksis i projektperioden, og samtlige data sættes i relation til teori om mesterlære med udgangspunkt i teorierne beskrevet i bogen ”Mesterlære” v. Steiner Kvale og Klaus Nielsen, 2004, og suppleret med teori om anerkendelse bl.a. ved Axel Honneth, 2003. Vi vil således samtidig med at vi udvikler 3 nye uddannelser, få dokumenteret ”hvad der virker” i uddannelse af unge med særlige behov. Vi forventer at kunne opstille metoder og modeller, der baserer sig på den nyeste forskning og vores erfaringer fra praksis. Dokumentationsmetodens afsæt er aktionsforskning, hvor der samtidigt gennemføres systematisk evaluering, teoridannelse og praktisk handling. Formålet er at få teori og praksis til at hænge sammen på en brugbar og kvalificeret måde. SUELL Team v. Dorthe Suell – Master i Social Integration tilknyttes som ekstern evaluatør/forsker.
- Vi har formidlet resultater og erfaringer bredt indenfor uddannelsessystemet og det rummelige arbejdsmarked. Havredal gl. Skoler afholder årligt et fagligt seminar på Viborg Seminarium. Vi inviterer nationale og lokale politiske beslutningstagere, samarbejdspartnere, virksomheder, landsdækkende fagforbund og lokale afdelinger, ledere af og nøglepersoner hos videnscentre, jobformidlingscentre, vejledningscentre, universiteter, forskningscentre, CVU m.fl. til oplæg og dialog. Temaerne er uddannelse og beskæftigelse af unge med særlige behov og handicappede. Projektet vil blive præsenteret på det årlige seminar. Havredal gl. Skole har i samarbejde med Det rummelige Arbejdsmarked, Lokalforeningen Ligeværd Midtjylland og UU-centrene i Viborg Amt arrangeret en Uddannelsesmesse i Skive, som afholdes årligt. Ved messen vil de unge, der er under uddannelse ved en af de nye uddannelser, fortælle om dette. Der informeres om projektet på Havredal gl. Skoles hjemmesider ved at projektet får et eget link. Her vil bl.a. personlige succeshistorier vil blive præsenteret samt nyheder fra projektudviklingen. Der tages kontakt til relevante arrangører af konferencer m.v. med henblik på at kunne give oplæg. Projektet omtales i alle relevante sammenhænge, hvor Havredal gl. Skole kommer bl.a. deltager vi et EU-projektet: EDysGate (www.edysgate.org). Det ligger os meget på sinde, at så mange som muligt indenfor uddannelsessystemet og det rummelige arbejdsmarked får kendskab til vores unges talenter og kompetencer. Vi vil derfor tilstræbe at tage utraditionelle erfaringsspredningsaktiviteter i brug, så vores uddannelse af unge med særlige behov vil skabe så megen nysgerrighed og nyt engagement, at de udviklede metoder ikke glemmes, men implementeres og forankres hos andre end os selv. Særlige formidlingsmetoder er at lade de unge selv fortælle, udarbejde spændende powerpoint præsentationer, identificere dilemmaer til dialog, præsentere forskningsbaserede resultater osv.

Yderligere information om Havredal gl. Skole

De centrale aktiviteter i Grøn Pedelmedhjælperuddannelse på Havredal gl. Skole er:

- Mesterlære
- Praktisk uddannelse
- Helhedsorienteret – de unge bor på skolen
- Den unges interesser og evner som udgangspunkt
- Den unges ønsker og vælger selv efter 1-2 ugers praktik, at han/hun ønsker at starte på uddannelsen
- Anerkendende pædagogik og kommunikation
- Samarbejde med AMU – deltagelse i relevante kurser, med efterfølgende ordinære kursusbeviser
- Praktikker på en lang række ordinære arbejdspladser i nærområdet
- Førerbevis om muligt
- Jobgaranti
- Støtte til jobfastholdelse
- En veletableret og veludbygget interaktiv hjemmeside som daglig bruges pædagogisk af elever, medarbejdere samt eksterne brugere
- Løbende efteruddannelse – bl.a. via Vejledningsportalen.

Efter 3 års (nogle elever har brug for længere tid – hvilket er muligt på Havredal gl. Skole) praktisk oplæring/uddannelse har den unge adgang til job som pedelmedhjælper indenfor følgende jobområder: Skolepedel, vicevært i boligselskab, gartneri, virksomhedsassistent, og vi har unge som er blevet ansatte som bagerimedhjælper og ved chaufførarbejde.

Hvilke ressourcer råder vi over?

- Værksteder – et stort allround/multi-værksted (træ, metal, mekaniker), et stort IT-værksted og nyt væksthus samt udendørsarealer.
- Et nyetableret digitalt læringsværksted med kantine og i tilknytning hertil et industrikøkken. Køkkenet og kantinen er en del af læringsrummet, hvor digitale hjælpemidler kan afprøves og anvendes i en for vores elever helt nødvendig praksis/virkelighed. Her tænkes på, at opskrifter forefindes på køkkenets computer, der er talegengivelse m.v. Eleverne kan lære både at lave mad til sig selv og til gæster. Når Havredal gl. Skole har mange gæster skal eleverne via computerne og Internettet kunne blive inspirerede til særlige retter og skal kunne beregne, hvor meget der skal købes ind og bruges i opskrifterne. Alle lagervare skal registreres på køkkenets EDB, således også frysevarer, der placeres i "den digitale fryser" osv. Eleverne vil kunne gemme opskrifter, arbejdstegninger osv. på Intranettet og de vil kunne hente disse personlige hjælpemidler frem når de har brug for dem. Når de forlader Havredal gl. Skole vil de via Internettet stadig have adgang til disse informationer.
- Det digitale læringsværksted benyttes også i forbindelse med andre værksteder og uddannelsesretninger på Havredal gl. Skole, og vil således også inddrages i uddannelsen til IK vicevært og uddannelsesretningen: Væksthus og blomster.
- Vi anvender den nyeste informationsteknologi, som kompenserende hjælpemiddel – herunder:
  - Oplæsningsprogrammer,
  - Visualiserede arbejds- og undervisningsopgaver
  - Digitale kameraer er arbejdsudstyr.
  - Alle unge har computere og internetadgang på værelserne og egen PDA til rådighed.

Fra Restgruppe til Ressource

- Vi har et stort netværk af samarbejdspartnere og samarbejder bl.a. med 3F, AF systemet, Ungdommens Uddannelsesvejledning i Viborg, Formidlingscenter Viborg og AMU center Hoverdal, EUC Viborg, Dansk Videncenter for Ordblindhed, Ungdomspædagogisk forsknings- og udviklingscenter, Det Midtjyske Netværk samt Handicapidrættens Videnscenter.
- Vi har et stort netværk af ”aftagere” og praktikværter bl.a. Grundfos, Pressalit, Flyvestation Karup, EUC-Midt, Alhedehallen i Frederiks, Grønhøj Kro og Golf, Kolding Kirkegårde, Social og familiecenter Midt i Skive, Kongens Hus efterskole, Nørgårds Højskole i Bjerringbro, Thiese Friskole, Jesperhus Blomsterpark og Specialskolen Smedegården Viborg. Pressalit i Ry, Boligselskabet Sct. Jørgen i Viborg.
- Vi samarbejder derudover med jobkonsulenter i Viborg kommuner samt de unges hjemkommuner.

Havredal gl. Skoles udviklingsarbejde og erfaringsgrundlag

- Havredal gl. Skole er godt på vej til at udvikle sig til et videnscenter vedr. sent udviklede (skolegang, efterskole, jobuddannelse, arbejdsmuligheder, jobfastholdelse, bomuligheder og fritidsliv). Vi kalder det en helhedsorienteret indsats.
- Vi har udarbejdet rapporten – på basis af litteratur, undersøgelser og egen praksis: ”Havredal gl. Skole – her og nu og i fremtiden” - Fountain House for sent udviklede.
- Vi har erfaringer fra et afsluttet 3 årigt EU- HORIZON projekt, hvor vi har samarbejdet med et skotsk og svensk projekt, vedr. opkvalificering, jobudslusning og især brugerinddragelse – BIKVA (Brugerinddragelse i Kvalitetsudvikling).
- Samarbejde med Danmarks Pædagogiske Universitet (Ungdomspædagogisk udviklings- og forskningscenter i Odense) - omkring Mønsterbrydning og nye pædagogiske veje - på basis af bl.a. Howard Gardners intelligensteorier og nyere neuropsykologisk forskning samt indsamling og bearbejdning af konkret praksis.
- Oprettet eget IKT / EDB værksted, hvor vi har startet EDB undervisning for sent udviklede samt påbegyndt udvikling og produktion af IKT-baseret undervisningsmateriale.
- Grøn profil – Grøn Guide og Grønt Landsbyråd med ca. 50 samarbejdspartnere bl.a. institutioner, virksomheder m.v. som fungerer som samarbejds- og sparringspartnere, vedr. bl.a. grønne jobinitiativer.
- Havredal gl. Skole har arbejdet i projekt ”Fremtidens sociale organisationsform” støttet af Socialministeriet, hvor inddragelse af frivillige har været et særligt fokusområde – rapport er udgivet 2002. Samarbejdspartnere har bl.a. været forsker Lars Skov Henriksen – Ålborg Universitet.
- Havredal gl. Skoler har deltaget i Landsforeningen Ligeværld Satspulje-støttede projekt: Grønne KREA-UNI. Projektet kobler målgrupperne unge med særlige behov og seniorer (ældre medarbejdere, der på grund af øget tempo, øgede krav om effektivitet m.v. ønsker at forlade arbejdsmarkedet, personer - der har forladt arbejdsmarkedet, men stadig har et ønske og behov for at virke med den faglige kompetence, som et langt arbejdsliv har givet dem osv.). Et GRØNT KREATIV-UNIVERS er et arbejds- og fritidsunivers, hvor primært fritid, men også arbejdstid anvendes til - i særlige ressourcefriggørende rammer, at udvikle erhvervsrettede nyskabende aktiviteter/opfindelser - som kontinuerligt bliver til socialt ansvarlige jobmæssige nicher/jobkreation.
- Havredal gl. Skole har været koordinator på EU-Grundtvigprojektet: Nye IKT-virtuelle netværk – Læringsmetoder til livslang læring for mennesker med særlige behov i virtuelle nationale og transnationale netværk. Vi samarbejdede med NSF i Skotland og Greppet i Sverige, samt med mange danske partnere, bl.a. det rummelige arbejdsmarked i Viborg, AMU, Skoler og uddannelsessteder for bogligt svage/ sent udviklede m.v.

Fra Restgruppe til Ressource

- Havredal gl. Skole har i deltaget som samarbejdspartner i oprettelsen af Efteruddannelsescenter Ligeværd, Viborg.
  - Havredal gl. Skole har samarbejdet med BSP-Intracom, Amager, som har opnået bemærkelsesværdige resultater for hjerneskadede. BSP-Intracom har udviklet en række individuelle kommunikations-portaler med Internetbaserede kommunikationssystemer, således at profil, skærbillede, knapper osv. er tilpasset den enkeltes IKT-læringsniveau. Internet-portalen er bygget op omkring: Kommunikation, kompensation, kompetence og kognition.
  - Havredal gl. Skole samarbejder med Hjælpemiddelinstitutet, som har stor viden og erfaring med digitale hjælpemidler. Således arrangerede Havredal gl. Skole i april 2002 i samarbejde med Båring Højskole en konference, hvor Hjælpemiddelinstitutet fremlagde og drøftede mange af de nye elektroniske hjælpemidler og deres anvendelse.
  - Samarbejdet med forskellige institutioner bl.a. Psykiatriske og produktionsskoler og alle aspekter af frivillige sociale organisationer.
  - Havredal gl. Skole er i foråret 2002 ”optaget” i kredsen ”Det midtjyske netværk af virksomheder”, og har i dette samarbejde fremstillet en lille pjece: Rasmus er bager – om barrierer og muligheder for sent udviklede på arbejdsmarkedet (vedlagt).
  - Vi samarbejder desuden med Handicapidrættens Videnscenter i Roskilde, som har store erfaringer med etablering af skåne- og fleksjobs for handicappede.
  - Der er etableret kontakt til Dansk Videnscenter for Ordblindhed i Virum, som i et stort projekt vil fremstille et IT baseret ”støtteprogram”. Havredal gl. Skole vil medvirke i en afprøvning af dette program.
  - I 2002 blev Havredal gl. Skole involveret i Landsforeningen Ligeværds EU-EQUAL projekt, hvor computere og PDA’ere skal anvendes som kompenserende hjælpemidler via billedprogrammer – evt. kombineret med talegengivelse af tekst - af forskelligt arbejdsopgaver, som kan være nyttige for at støtte den unges hukommelse i en arbejdssituation og som den unge eventuelt selv har været med til at fremstille.
  - I 2007 og 2008 er vi engageret i EU-projektet EDysGate, hvor vi samarbejder omkring udvikling af læringscomputerspil for ordblinde.
  - Vi arbejder i Socialfondsprojektet: IKT-Vejledningsportalen.
- Rapporter og informationsmaterialer kan rekvireres hos Havredal gl. Skole.